УДК 82.09:305-055.2
DOI https://doi.org/10.32782/bsps-2026.11.14

# ФЕМІНІСТИЧНИЙ ДИСКУРС У СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ВІД РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЖІНКИ ДО ЖІНОЧОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ

***Ольга Оренчак***
*кандидат філологічних наук, доцент,*
*доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов*
*Міжнародного університету*
*вул. Фонтанська дорога, 33, м. Одеса, Україна*
*orcid.org/0000-0001-7993-3986*
*e-mail: 7orenchak7@gmail.com*

***Тетяна Горанська***
*старший викладач кафедри української та зарубіжної літератур*
*Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*
*вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна*
*orcid.org/0000-0002-7839-181X*
*e-mail: tatyanagoranskaya@gmail.com*

***Анотація.*** *У статті досліджено трансформацію статусу жінки в художньому тексті від об'єкта зовнішньої репрезентації до суб'єкта власного досвіду, голосу, вибору та самоконструювання. Актуальність роботи зумовлена тим, що у феміністичному літературознавстві ґрунтовно висвітлено проблему жінки як Іншої, історію жіночого письменства, специфіку жіночого голосу, механізми саморепрезентації та окремі форми жіночої суб'єктності, однак недостатньо систематизованою залишається динаміка переходу від художнього представлення жінки до конструювання її як суб'єкта власної свідомості, досвіду, вибору й ідентичності. Неуніфікованими залишаються також критерії розмежування формальної присутності жіночого персонажа, його сюжетної активності, часткової агентності та сформованої суб'єктної позиції. Метою статті є виявлення й систематизація основних моделей цієї трансформації та апробація запропонованого підходу на матеріалі британського роману XIX–XX ст. У дослідженні розмежовано поняття репрезентації жінки, жіночого голосу, агентності та суб'єктності; традиційні образи матері, дружини, коханої, музи, спокусниці, жертви й морального ідеалу інтерпретовано як способи культурного визначення жінки через приписану їй функцію. Вихідною позицією моделі визначено жінку як об'єкт виробленого про неї смислу, тоді як перехід до суб'єктності пов'язано з перенесенням центру смислотворення всередину самого персонажа. Запропоновано аналітичну модель «**репрезентація → голос → самопізнання → вибір → автономія → саморефлексія → саморепрезентація → конструювання власної ідентичності**». Її застосування до творів Джейн Остін, Шарлотти Бронте, Джордж Еліот, Вірджинії Вулф, Доріс Лессінг та Анджели Картер засвідчило, що голос і вибір є взаємопов'язаними, але не тотожними ознаками суб'єктності, а її формування не зводиться до усунення зовнішніх обмежень. Воно відбувається через поступове набуття героїнею здатності розпізнавати заданий їй культурний сценарій, оцінювати його з власної позиції, приймати, заперечувати або переозначувати його. Зроблено висновок, що історична динаміка феміністичного дискурсу полягає не в механічній заміні «пасивної» героїні «вільною», а в ускладненні способів участі жінки у виробленні смислів власного буття та конструюванні ідентичності.*

***Ключові слова:*** *феміністичний дискурс, світова література, літературна аналітика, репрезентація жінки, жіноча суб'єктність, сестри Бронте, Вірджинія Вульф.*

© О. Оренчак, Т. Горанська, 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

ISSN 2786-8184 (print), ISSN 2786-8192 (online)

# FEMINIST DISCOURSE IN WORLD LITERATURE: FROM THE REPRESENTATION OF WOMEN TO FEMALE SUBJECTIVITY

***Olha Orenchak***
*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,*
*Associate Professor at the Department of Romance*
*and Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages*
*International University*
*Fontanska Doroha Str., 33, Odesa, Ukraine*
*orcid.org/0000-0001-7993-3986*
*e-mail: 7orenchak7@gmail.com*

***Tetiana Horanska***
*Senior Lecturer at the Department of Ukrainian and Foreign Literatures*
*South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*
*Staroportofrankivska Str., 26, Odesa, Ukraine*
*orcid.org/0000-0002-7839-181X*
*e-mail: tatyanagoranskaya@gmail.com*

***Abstract.*** *The article examines the transformation of women's status in literary texts from objects of external representation to subjects of their own experience, voice, choice, and self-construction. The relevance of the study stems from the fact that feminist literary criticism has extensively addressed the concept of woman as the Other, the history of women's writing, the specificity of the female voice, mechanisms of self-representation, and particular forms of female subjectivity. However, the dynamics of the transition from the literary representation of women to their construction as subjects of their own consciousness, experience, choice, and identity remain insufficiently systematized. The criteria for distinguishing the formal presence of a female character, her narrative activity, partial agency, and a fully developed subject position also remain unstandardized. The article aims to identify and systematize the principal models of this transformation and to test the proposed approach on British novels of the nineteenth and twentieth centuries. The study differentiates between the concepts of the representation of women, female voice, agency, and subjectivity; traditional images of the mother, wife, beloved, muse, temptress, victim, and moral ideal are interpreted as modes of culturally defining women through functions ascribed to them. The model takes woman as the object of externally produced meaning as its point of departure, while the transition to subjectivity is associated with the relocation of the centre of meaning-making to the female character herself. The analytical model «**representation → voice → self-knowledge → choice → autonomy → self-reflection → self-representation → construction of one's own identity**» is proposed. Its application to the works of Jane Austen, Charlotte Brontë, George Eliot, Virginia Woolf, Doris Lessing, and Angela Carter demonstrates that voice and choice are interrelated but non-identical markers of subjectivity and that its formation cannot be reduced to the elimination of external constraints. Female subjectivity develops through the character's gradual acquisition of the ability to recognize a culturally prescribed script, evaluate it from her own perspective, and accept, reject, or reinterpret it. The study concludes that the historical dynamics of feminist discourse consist not in the mechanical replacement of the «passive» heroine by the «free» one, but in the increasing complexity of women's participation in producing meanings of their own existence and constructing their identity.*

***Key words:*** *feminist discourse, world literature, literary analytics, representation of women, female subjectivity, Brontë sisters, Virginia Woolf.*

**Постановка проблеми.** Образ жінки належить до наскрізних образів світової літератури, а способи його художнього конструювання відображають уявлення певної епохи про соціальну роль жінки, межі її свободи, право на вибір і самовизначення. Культурно зумовлені моделі матері, дружини, коханої, музи, жертви чи бунтарки не тотожні суб'єктності: навіть центральне місце героїні в сюжеті не означає її права визначати смисли власного існування. Критичний перегляд механізмів формування таких образів став одним із підґрунтя феміністичної літературної критики.

Принципового значення набуває розмежування репрезентації жінки та жіночої суб'єктності. Репрезентація створює художній образ, але може залишати героїню

об'єктом зовнішньої оцінки й носієм культурно заданого сценарію жіночності. Суб'єктність виявляється у здатності усвідомлювати та вербалізувати власний досвід, оцінювати нав'язані ролі, здійснювати вибір, рефлексувати й брати участь у конструюванні власної ідентичності. Історична динаміка жіночого образу тому постає не як лінійний рух від залежності до свободи, а як неоднорідна трансформація від об'єкта зовнішнього смислотворення до суб'єкта, здатного осмислювати й репрезентувати себе [1]. Дофеміністичні прояви жіночого голосу, опору чи вибору доцільно трактувати як історико-літературні передумови подальшого формування феміністичного дискурсу, уникаючи анахронічного перенесення сучасної термінології на тексти попередніх епох.

Теоретичне осмислення проблеми розвивалося від критики культурних моделей жіночності до дослідження жіночого письма, саморепрезентації та суб'єктності. С. де Бовуар обґрунтувала конструювання жінки в патріархальній культурі як Іншої щодо чоловіка, наділеного статусом універсального суб'єкта [2, p. 25–35]. Е. Шоволтер пов'язала розвиток британської жіночої літератури з переходом від засвоєння панівних норм до протесту проти них і художнього осмислення власного досвіду [3, p. 13–36]. С. Гілберт і С. Губар виявили конфлікт між нормативними моделями жіночності та прагненням жінки до інтелектуальної, творчої й особистісної автономії [4, p. 17–44].

Важливим складником становлення жіночої суб'єктності є самопізнання, що забезпечує перехід від зовнішньої репрезентації до усвідомлення й осмислення власного досвіду. У праці Т. Громко та Л. Панчук комунікативну оккуренцію у творчості Беттіни Альброд розглянуто як простір антропологічного й екзистенційного самовизначення особистості [5, p. 38–61]. Результати дослідження дають підстави визначити самопізнання як одну з ланок формування суб'єктної позиції, що передбачає усвідомлення власного досвіду, його співвіднесення з культурно заданими моделями та формування ставлення до них. У такій перспективі самопізнання створює передумови для переходу від репрезентації жінки зовнішнім дискурсом до її саморепрезентації та подальшого конструювання власної ідентичності.

Попри значну кількість праць, присвячених жіночому письму, голосу, саморепрезентації та окремим формам суб'єктності, недостатньо систематизованою залишається динаміка переходу від художньої репрезентації жінки до конструювання її як суб'єкта власного досвіду, вибору та ідентичності. Невизначеними залишаються також критерії розмежування сюжетної активності, часткової агентності та сформованої суб'єктної позиції. Актуальність дослідження зумовлена потребою в аналітичній моделі, здатній простежити взаємозв'язок між репрезентацією, голосом, самопізнанням, вибором, автономією, саморефлексією, саморепрезентацією та конструюванням власної ідентичності.

**Мета і завдання статті.** Метою статті є виявлення та систематизація моделей трансформації жіночого образу у феміністичному дискурсі світової літератури від об'єкта художньої репрезентації жінки до носія жіночої суб'єктності та визначення критеріїв цього переходу засобами літературної аналітики. Жіноча суб'єктність розглядається не як окрема характеристика персонажа, а як динамічний процес зміни його позиції в художньому тексті. Досягнення мети передбачає розмежування репрезентації, жіночого голосу, самопізнання, ідентичності та суб'єктності; окреслення історико-літературних передумов феміністичного дискурсу; визначення критеріїв набуття суб'єктної позиції; апробацію моделі «репрезентація → голос → самопізнання → вибір → автономія → саморефлексія → саморепрезентація → конструювання власної ідентичності» та встановлення закономірностей її реалізації. Об'єктом дослідницької уваги є динаміка художнього осмислення жіночого досвіду, а предметом – моделі й механізми переходу від зовнішнього смислотворення до участі жінки у визначенні та конструюванні власної ідентичності. Матеріалом слугують репрезентативні твори британського роману XIX–XX ст. сестер Бронте, Вірджинії Вульф, Джейн Остін, Джордж Еліот та Доріс Лессінг, що репрезентують різні конфігурації формування суб'єктної позиції та дають змогу простежити її історико-літературну динаміку.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Історична динаміка жіночої суб'єктності пов'язана з тривалою традицією репрезентації жінки через культурно закрі-

плені ролі матері, дружини, коханої, музи, спокусниці, жертви, берегині чи морального ідеалу. Значення героїні в межах подібних моделей визначається переважно зовнішнім дискурсом – через красу, сімейний статус, материнство, сексуальність або функцію в житті чоловіка. С. де Бовуар концептуалізувала відповідну асиметрію через опозицію суб'єкта та Іншої: чоловіче начало набуває статусу універсальної норми, жіноче визначається у співвіднесенні з нею [2, p. 25–35].

Ранні літературні традиції водночас демонструють різні ступені жіночої агентності. Античні героїні – Пенелопа, Медея, Антігона, Лісістрата – здатні приймати рішення, чинити опір і впливати на розвиток подій, проте сюжетна активність не тотожна ***жіночій суб'єктності***. Застосування сучасної феміністичної категоріальної системи до античної літератури потребує методологічної обережності, тому прояви жіночого голосу, вибору й опору доцільно трактувати як історико-літературні передумови подальшого формування феміністичного дискурсу.

Середньовічна й ранньомодерна література посилює типізацію жіночих образів через опозиції чистоти й гріховності, покори й непокори, духовності й тілесності. С. Гілберт і С. Губар простежують стійкість подібної поляризації в опозиції нормативного «ангела» та небезпечної «божевільної», яка окреслює межі соціально прийнятної жіночності [4, p. 17–44]. Об'єктний характер може мати й ідеалізація, якщо цінність жінки визначається зовнішньою культурною моделлю, а не її власною позицією. Показовим у цьому аспекті є образ музи: чоловік виступає суб'єктом творчості, жінка – об'єктом споглядання, бажання й художнього осмислення. Поетизація коханої або прекрасної дами також не передбачає набуття нею суб'єктності. Визначальною ознакою об'єктної репрезентації залишається перебування центру вироблення смислу щодо жіночого персонажа поза ним самим.

Перехід від репрезентації жінки до суб'єктності визначається зміною її позиції у художньому тексті – набуттям права говорити, оцінювати та інтерпретувати власний досвід. Е. Шоволтер пов'язує розвиток британської жіночої літературної традиції з переходом від засвоєння панівних моделей до їх переосмислення та автономнішого вираження жіночого досвіду [3, p. 13–36]. Авторська суб'єктність письменниці при цьому не тотожна суб'єктності створеного нею персонажа. Жіночий голос у запропонованій літературній аналітиці означає не формальну наявність прямої мови чи першоособової оповіді, а здатність героїні виражати власні цінності, бажання й оцінки та інтерпретувати пережите. Він стає початковим механізмом перенесення центру смислотворення від зовнішньої репрезентації до самого жіночого персонажа.

Виразного розвитку відповідна трансформація набуває у британському романі XVIII–XIX ст., де шлюб, родина й соціальне становище жінки стають простором конфлікту між нормативним сценарієм та особистим вибором. Так, у «Pride and Prejudice» Елізабет Беннет відмовляється від економічно вигідного шлюбу з містером Коллінзом і спочатку відхиляє пропозицію Дарсі. Право сказати «ні» засвідчує важливу форму суб'єктивації: героїня не руйнує соціальну систему, але набуває права оцінювати запропонований їй життєвий сценарій і самостійно здійснювати вибір. Подібна позиція відповідає ширшому процесу переосмислення нормативних моделей жіночності в британській літературній традиції [3, p. 13–36]. Суттєво радикальнішого характеру жіночий голос набуває в «Jane Eyre» Шарлотти Бронте. Автобіографічна форма робить Джейн не лише героїнею, а й оповідачкою та інтерпретаторкою власної історії. Відмова залишитися з Рочестером після викриття його шлюбу та прийняти пропозицію Сент-Джона засвідчує перехід від голосу й самопізнання до моральної автономії – права визначати межі власної ідентичності [4, p. 336–371]. У «Middlemarch» Джордж Еліот суб'єктне становлення Доротеї Брук проходить через прагнення до інтелектуальної самореалізації, помилковий вибір, розчарування й переосмислення власних очікувань. Жіноча суб'єктність унаслідок цього постає не результатом одноразового протесту, а процесом самовизначення.

Перенесення художньої уваги від зовнішньої репрезентації до внутрішнього досвіду поглиблюється через автобіографічність, внутрішній монолог, щоденниковість і фрагментарність оповіді. Жінка поступово набуває можливості не лише діяти, а й осмислювати, оцінювати та представляти себе, тобто

суб'єктність формується у взаємодії з культурними дискурсами й може охоплювати множинні та суперечливі позиції.

Виявлену динаміку узагальнюємо в аналітичній моделі «репрезентація → голос → самопізнання → вибір → автономія → саморефлексія → саморепрезентація → конструювання власної ідентичності». Послідовність компонентів відображає не жорстку хронологію, а поступове перенесення центру смислотворення від зовнішнього дискурсу до жіночого персонажа. Прикладом з «Jane Eyre» є те, що право говорити про себе поєднується з усвідомленням власної цінності й автономії; формула «I am no bird; and no net ensnares me» виражає відмову героїні бути об'єктом чужого володіння [6; 4, p. 336–371]. Право Елізабет Беннет відмовитися від неприйнятного шлюбу переводить внутрішню позицію у площину особистого вибору [7].

Подальше ускладнення жіночої суб'єктності відбувається в модерністській прозі Вірджинії Вулф, де саморефлексія та внутрішня свідомість стають центром художнього зображення [8; 9, с. 203–206]. У «The Golden Notebook» Доріс Лессінг письмо перетворюється на засіб саморепрезентації, що виявляє множинність і фрагментарність жіночого Я.

Запропонована модель відображає не жорстку послідовність етапів, а зростання участі жіночого персонажа у виробленні смислів власного буття. Голос може поєднуватися з обмеженою автономією, вибір – із залежністю від соціальних норм, саморепрезентація – із множинністю та фрагментарністю ідентичності. Літературна аналітика різночасових творів відповідно ґрунтується не на визначенні ступеня їхньої «феміністичності», а на зіставленні конфігурацій жіночої суб'єктності.

Матеріал британського роману XIX–XX ст. дає змогу простежити взаємодію жіночого персонажа з нормативними моделями шлюбу, родини, творчості, соціальної реалізації та гендерної ідентичності. Водночас вибраний корпус не репрезентує усього різноманіття жіночого досвіду, тому результати не можуть механічно переноситися на інші національні й культурні традиції. Застереження bell hooks щодо залежності жіночого досвіду від класових, расових і соціальних чинників додатково унеможливлює універсалізацію окремої історико-культурної моделі [10, p. 1–15]. Так, у «Pride and Prejudice» Джейн Остін суб'єктна позиція Елізабет Беннет формується всередині соціального порядку, де шлюб визначає майбутнє жінки. Відмова від економічно вигідної пропозиції містера Коллінза – «I am perfectly serious in my refusal» – утверджує право героїні самостійно вирішувати власну долю [7, ch. 19]. Подальший перегляд оцінок Дарсі та Вікгема доповнює вибір самопізнанням: здатність визнавати помилки перетворює жіночий голос на інструмент рефлексивного самовизначення. Роман Остін репрезентує вибір і самопізнання в межах соціальної нормативності. У «Jane Eyre» Шарлотти Бронте центр смислотворення виразніше переходить до героїні, яка не лише проживає, а й розповідає та інтерпретує власну історію. Феміністичні прочитання роману акцентують конфлікт нормативної жіночності з прагненням до гідності та автономії [4, p. 336–371; 11, p. 31–45]. Формула «I am no bird; and no net ensnares me» утверджує свободу [6, ch. 23], а рішення залишити Рочестера, сформульоване через «I care for myself», переводить голос у площину морального вибору [6, ch. 27]. Відмова від шлюбу із Сент-Джоном додатково засвідчує неприйняття ролі, що вимагала б самозаперечення. Набуття спадщини й фінансової незалежності водночас показує залежність свободи від матеріальних умов [2, p. 721–741]. Творчість сестер Бронте, представлена в досліджуваному корпусі романом Шарлотти Бронте, виявляє перехід від голосу й самопізнання до вибору та моральної й економічної автономії.

Модерністська проза Вірджинії Вульф переносить феміністичний дискурс у внутрішній простір жіночої свідомості. У «Mrs Dalloway» минуле, пам'ять, соціальна роль і нереалізовані можливості утворюють складну структуру самоосмислення Клариси. Формула «this being Mrs Dalloway; not even Clarissa any more» увиразнює напруження між особистісним Я та соціально визначеною ідентичністю [8, p. 10]. Дослідження жіночого письма Вульф пов'язують творчу незалежність із матеріальними й соціальними передумовами [9, с. 203–206]. Провідною формою суб'єктивації стає саморефлексія, за якої жіноча свідомість набуває ста-

тусу самостійного простору художнього смислотворення.

У «The Golden Notebook» Доріс Лессінг уявлення про цілісне автономне Я поступається множинній і фрагментованій ідентичності. Розподіл досвіду Анни Вульф між кількома записниками відтворює суперечність її особистісних, творчих, політичних і гендерних ролей. Дослідники пов'язують композиційну фрагментарність роману з кризою жіночої ідентичності [13, p. 1–7], суперечністю між статусом «вільної жінки» та збереженням гендерних і емоційних залежностей [14, p. 58–64; 15, p. 421–442]. Неможливість звести жіночий досвід до універсальної моделі узгоджується також із критикою bell hooks [10, p. 35–53]. Письмо Анни стає способом не подолання, а усвідомлення й репрезентації множинності власного Я, що відповідає трактуванню суб'єктності як взаємодії різних дискурсивних позицій. Домінантною ланкою постає саморепрезентація внутрішньо суперечливого суб'єкта.

Порівняльний аналіз виявляє не послідовну зміну «несуб'єктної» жінки «суб'єктною», а ускладнення форм її участі у смислотворенні: Елізабет Беннет поєднує вибір із самопізнанням, Джейн Ейр – голос із моральною та економічною автономією, Анна Вульф – із множинною саморепрезентацією. Перехід від репрезентації жінки до жіночої суб'єктності визначається зростанням її участі у створенні, осмисленні та конструюванні власної ідентичності без усунення історичних, соціальних і дискурсивних обмежень. У проаналізованих творах простежуються різні домінанти – від вибору, самопізнання й автономії до саморефлексії, множинної саморепрезентації та конструювання ідентичності. Такий принцип дає змогу зіставляти твори не за ступенем їхньої «феміністичності», а за структурою представленої жіночої суб'єктності. А запропонована нами модель конкретизує динаміку феміністичного дискурсу у світовій літературі та забезпечує її системний опис засобами літературної аналітики.

Висновки та перспективи. Проведене дослідження дає підстави розглядати феміністичний дискурс у світовій літературі як історично змінний спосіб художнього осмислення жіночого досвіду, одним із провідних напрямів якого є перехід від репрезентації жінки до жіночої суб'єктності. Визначальною ознакою цього процесу постає зміщення центру смислотворення від зовнішньо заданих моделей жіночності до героїні, здатної осмислювати, оцінювати й репрезентувати власний досвід. Сюжетна активність або протест при цьому не є достатніми показниками суб'єктності.

Запропонована модель «репрезентація → голос → самопізнання → вибір → автономія → саморефлексія → саморепрезентація → конструювання власної ідентичності» конкретизує механізм зазначеної трансформації. Її складники відображають не жорстку хронологічну послідовність, а різні ступені участі жіночого персонажа у формуванні смислів власного буття. Літературна аналітика британського роману XIX–XX ст. виявила ускладнення конфігурацій жіночої суб'єктності – від голосу, самопізнання й вибору до автономії, саморефлексії, саморепрезентації та конструювання власної ідентичності. Нерівномірність реалізації цих компонентів засвідчує залежність суб'єктної позиції від історичних, соціальних і культурних умов.

Історичну динаміку феміністичного дискурсу доцільно визначати не як лінійний рух від «несуб'єктної» до «вільної» жінки, а як зростання та ускладнення її участі у виробленні смислів про себе. Подібне розуміння дає змогу розмежувати сформований феміністичний дискурс та його історико-літературні передумови й уникнути анахронічного тлумачення жіночого голосу, вибору та опору в літературі попередніх епох.

Перспектива дослідження пов'язана з апробацією моделі на матеріалі інших національних літератур і ширшого історичного діапазону для встановлення типологічних та культурно специфічних конфігурацій жіночої суб'єктності. Подальшого вивчення потребують також співвідношення авторської й персонажної суб'єктності та вплив соціальних, класових і етнокультурних чинників на моделі конструювання жіночої суб'єктності у світовій літературі.

**ЛІТЕРАТУРА**


1. Ambarcıoğlu H. The Change in Female Subjectivity in Women's Fiction. Newcastle upon Tyne : Cambridge Scholars Publishing, 2024. 154 p.
2. Beauvoir S. de. The Second Sex / transl. by C. Borde, S. Malovany-Chevallier. New York : Vintage Books, 2011. 800 p.
3. Showalter E. A Literature of Their Own: British Women Novelists from Brontë to Lessing. Expanded ed. Princeton : Princeton University Press, 1999. 392 p.
4. Gilbert S. M., Gubar S. The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination. New Haven ; London : Yale University Press, 2020. 744 p.
5. Hromko T., Panchuk L. Communicative Occurrence as a Space of Self-Discovery: Anthropological and Existential Narratives in the Works by Bettina Albrod. The Image of the Future in Culture : Scientific Monograph. Riga : Baltija Publishing, 2025. P. 38–61. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-591-4-3
6. Brontë Ch. Jane Eyre: An Autobiography. London : Smith, Elder and Co., 1847. 3 vols.
7. Austen J. Pride and Prejudice. London : T. Egerton, 1813. 3 vols.
8. Woolf V. Mrs Dalloway. London : The Hogarth Press, 1925. 293 p.
9. Барнич О. В. Вірджинія Вулф: жіноче письмо та жіноче письменство. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика». 2024. Т. 35(74). № 6. С. 203–206. DOI: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.6/33
10. hooks b. Feminist Theory: From Margin to Center. 3rd ed. New York ; London : Routledge, 2015. 198 p.
11. Wang Y. Resistance, Awakening and Construction – An Analysis of Female Subjectivity in Jane Eyre from the Perspective of Feminist Literary Theory. Advances in Linguistics Research. 2026. Vol. 8. № 1. P. 31–45. DOI: https://doi.org/10.35534/lin.0801004
12. Eliot G. Middlemarch: A Study of Provincial Life. Edinburgh ; London : William Blackwood and Sons, 1871–1872. 8 parts.
13. Deng J. Feminist Crisis Narrative in The Golden Notebook. Communications in Humanities Research. 2024. Vol. 28. P. 61–71. DOI: https://doi.org/10.54254/2753-7064/28/20230090
14. Feng Z. Analysis of the «Free Woman»? Anna's Image in The Golden Notebook from the Perspective of Feminism. Journal of Contemporary Educational Research. 2022. Vol. 6. № 8. P. 23–29. DOI: https://doi.org/10.26689/jcer.v6i8.4210
15. Akkülah Doğan E. The Paradox of Free Women in Doris Lessing's The Golden Notebook. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi. 2021. Vol. 61. № 1. P. 454–471. DOI: https://doi.org/10.33171/dtcfjournal.2021.61.1.18


**REFERENCES**


1. Ambarcıoğlu, H. (2024). The change in female subjectivity in women's fiction. Cambridge Scholars Publishing. [in English].
2. Beauvoir, S. de. (2011). The second sex (C. Borde & S. Malovany-Chevallier, Trans.). Vintage Books. [in English].
3. Showalter, E. (1999). A literature of their own: British women novelists from Brontë to Lessing (Expanded ed.). Princeton University Press. [in English].
4. Gilbert, S. M., & Gubar, S. (2020). The madwoman in the attic: The woman writer and the nineteenth-century literary imagination. Yale University Press. [in English].
5. Hromko, T., & Panchuk, L. (2025). Communicative occurrence as a space of self-discovery: Anthropological and existential narratives in the works by Bettina Albrod. In The image of the future in culture: Scientific monograph (pp. 38–61). Baltija Publishing. https://doi.org/10.30525/978-9934-26-591-4-3 [in English].
6. Brontë, C. (1847). Jane Eyre: An autobiography. Smith, Elder and Co. [in English].
7. Austen, J. (1813). Pride and prejudice. T. Egerton. [in English].
8. Woolf, V. (1925). Mrs Dalloway. The Hogarth Press. [in English].
9. Barnych, O. V. (2024). Virdzhyniia Vulf: Zhinoche pysmo ta zhinoche pysmenstvo [Virginia Woolf: Women's writing and female authorship]. Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka [Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism], 35(74), 6, 203–206. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.6/33 [in Ukrainian].
10. hooks, b. (2015). Feminist theory: From margin to center (3rd ed.). Routledge. [in English].
11. Wang, Y. (2026). Resistance, awakening and construction—An analysis of female subjectivity in Jane Eyre from the perspective of feminist literary theory. Advances in Linguistics Research, 8(1), 31–45. https://doi.org/10.35534/lin.0801004 [in English].

12. Eliot, G. (1871–1872). Middlemarch: A study of provincial life. William Blackwood and Sons. [in English].
13. Deng, J. (2024). Feminist crisis narrative in The Golden Notebook. Communications in Humanities Research, 28, 61–71. https://doi.org/10.54254/2753-7064/28/20230090 [in English].
14. Feng, Z. (2022). Analysis of the «free woman»? Anna's image in The Golden Notebook from the perspective of feminism. Journal of Contemporary Educational Research, 6(8), 23–29. https://doi.org/10.26689/jcer.v6i8.4210 [in English].
15. Akkülah Doğan, E. (2021). The paradox of free women in Doris Lessing's The Golden Notebook. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi [Journal of the Faculty of Languages and History-Geography, Ankara University], 61(1), 454–471. https://doi.org/10.33171/dtcfjournal.2021.61.1.18 [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 01.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 03.11.2026